

Ойбек
Бола
Алишер

Ойбек

БОЛА
АЛИШЕР

Қисса

ТОШКЕНТ
ЧУЛПОН нашриёти

Ўз 2
О 38

Нашрга тайёрловчи ва сўнгсўз муаллифи
Наим КАРИМОВ

Муҳаррир
Тўлқин АЛИМОВ

Ойбек.

Бола Алишер: Қисса / (Нашрга тайёрловчи ва сўнгсўз муаллифи Н. Каримов).— Т.: Чўлпон, 1995.— 80 б.

Қиссада улуғ бобокалонимиз Алишер Навоийнинг болаликидаюқ Оллоҳ берган зеҳнига, ақлу одобга эга бўлганлиги ҳаётий лавҳаларда акс эттирилади.

К $\frac{4803620201-81}{360(04)-95}$ 29-95

ISBN 5-8250-0435-1

© Н. Каримов. Сўнгсўз.

Кафтига қуёш қундирилгандай чарақлаган, кенг чор-хари меҳмонхонада янги явмуд гилам устида тигиз давра қурган қуноқлар, яқин дўстлар самимий сухан-варлик ила суҳбат қилурлар. Катта кашмирий шол дас-турхон узра писта-бодом, мағиз, асал, хилма-хил ҳолва-лар тўкилган. Меҳмонлар ошаб ичиш ила турли қизиқ воқеалардан гаплашурлар; мажлисда хуш суҳбат бир-дам узилмас эди. Фиёсиддин Кичкина — камтар, муло-йим феълли, кўзлари ақлли, калта соқоли ўзига яраш-ган, жуссаси кичик киши. Кўпчилик уни Фиёсиддин Кичкина дер, аммо яқин дўстлари кўпинча Кичик баҳо-дир дер эдилар.

Хуросон ўлкасида молия ишларида муҳим мансабни эгаллаган, Сабзавор ҳокими ҳам бўлган Фиёсиддин Кичкина юксак мавқели беклардан эди. Ўлканинг тур-ли вилоятларида юра-юра, ниҳоят, осмони гўзал мовий нурга чўмган, ўзининг сеvimли шаҳри Ҳиротдаги ҳов-лисида истиқомат қилур эди. Ҳовли ҳам Ҳиротнинг ши-моли шарқида, сердарахт, хуш бир манзилга қурилган эди.

Шарақлаб қайнаб турган, қорнида қуёш жилваси ўйнаган катта мис қумфони кўтариб кирган мулозим чойнакка хушбўй чойни дамлагач, тавозе ила хўжасига узатди-да, енгил юриб чиқиб кетди. Фиёсиддин Кичкина пиёз пусти каби юпқа нафис Хитой пиёлаларига чой сузиб, дўстларига бир-бир узатар эди.

Мажлис аҳлидан бири, етмишлардан ошиб, саксон-ларга борган қария, барлослардан эди. Қош-қовоғи осилган бу киши даставвал одати бўйича бир йўталиб олгач, сузларини қўрғошин салмоқлиги ила доналаб га-пира бошлади. Ёшлигида Темурнинг жасур жангчиларидан, сеvimли мард йигитларидан бўлган қари барлос-нинг юзидаги қайғу кўлкасини шу тобда дўстлари очик кўрар, чуқур ҳис қилар эдилар.

— Туркистоннинг, Хуросон мамлакатининг аҳволига бир назар ташлангиз... Билмадим, оқибати не бўлур?! Ҳазрат Темур яратган давлат чил-чил бузилди. Темурдан сўнг хийла вақт шаҳзодаларнинг боши жангдан чиқмади, ҳар бири ҳамниша муттасыл ўз нафсини ўйлайди, Сулаймон тахтини ёлғиз ўзига раво кўради. Ҳа, шундай шаҳзодаларнинг она сути ҳануз оғзида бўлган энг кичиги ҳам, отнинг олдинги оёғи ўзим бўлман, дейди. Муддаолари шу барчасининг. Ҳеч бир ақли комил соҳибнинг иши эмас бу. Давлатнинг илдизи бир бўлмаса, халқ жабр денгизига ботиб кетгуси муҳаққақ. Қаршимиздаги фоже аҳвол шулдир. Бу янглиғ андишалар каминанинг кўнглига кундан-кун андуҳ тўлдириб борур. Бутун жаҳонни титратган хоқон Темурнинг тантанасини кўрган биз каби қарияларнинг бундай фалокатга зарра қадар бардош бермоғи мутлақо қийиндир. Бунингдек даҳшатли фалокатни даф этмоқ тадбирини ахтариш — барчамизнинг бурчимиз.

Қуюқ туман каби ўртага чуқкан сукунат бир неча дақиқа давом этди. Кекса барлоснинг айтганларидан таъсирланиб чуқур ҳаёлда ўтирган маъмурлардан бири совиб қолаёзган чойни тез-тез ҳўплади-да, пиёлани дастурхонга қўйди. Белида ханжар, бошида сувсар телпак, гавдаси миқти маъмур сийрак соқолини бир силаб олгач, қуюқ қошларини кўтариб, теран жойлашган кичик кўзларини кекса барлосга тикди:

— Айтганларингиз маъқул, тақсир, улуғ хоқонимиз Темур офтоб каби оламда ёлғиз эдилар, жаҳонни кўп қамраган эдилар. Ҳазрат Шоҳруҳ Хуросонда жанг бўрони, қон дарёси оқизиб ҳам бир нав тартиб жорий этолмадилар. Темур давлатининг этак-этаклари кесилди-да, қўлда қолгани қолди. Энди ҳазрат Шоҳруҳ кексайдилар. Шаҳзодалараро тағин низолар, жанг-қиргинлар алаангаланиб кетмагай, деб гумон қилурмиз. Лекин амин бўлсинларки, Самарқанд тахтида ўлтирмиш Улуғбек ҳазрат бобосига муносиб илм-маърифат машъални баланд кўтармиш олим хоқондир. Ортиқча иштибоҳлар ила беҳуда изтироб чекмагайсизлар.

Ҳап Улуғбек устига кучганидан севиниб кетган Мирсанд сабрсизлик билан сўз кутарди. Маъмур гапига нуқта қўйиши билан Мирсанд дарҳол сўзини илиб олди. Ажойиб рангдор услуб эгаси, туркий шеърлар ила машҳур Қобулий тахаллусли, эллик ёшлардаги бу шоир Алишернинг тоғаси эди. Оппоқ чақнаган тақясини бошида бир айлантириб олгач, кулимсираб, деди:

— Жаноблар, Улуғбек ҳазратлари жаҳонда илмнинг энг улкан кони, дея минг дафъа фахрлансак ҳамки оздир. Расадхонаси¹ бу оламда якка, мисли йўқ. Мен Самарқанд сафаримда расадхонани кўргач, ақл-ҳушимни йўқотдим. «Ё оллоҳ!— дедим унинг бўсағасига оёқ босар эканман.— Илмнинг каъбаси шудирми?» деган фикр ҳаёлимни чақмоқдай кесиб ўтди. Сўнгра тангримга беҳад шукрлар изҳор этдим. Барча шоирларнинг ишқи тушган сеҳрли осмонни, юлдузлар дунёсини сайр этишга, ажойиб сирларини англашга муяссар бўлмиш у буюк зотнинг ақли, закоти, кароматининг таърифига фақир каминангиз асл туркий тилимизда бир мадҳия ёзишдан ўзимни тўхтата олмадим.

Ғиёсиддин Кичкина жилмайди.

— Муҳаммад Тарағай Улуғбек ҳазратлари подшоҳи азимдирки, у буюк зотнинг илмдаги ижодининг тарихда асло мисли йўқ. Ҳатто арабларда, юнонларда бўлмагандир. Афсуски, воҳ, минг дафъа афсуски, хурофот булоғидан сув ичмиш, кўзларига гафлат боғичи тушмиш бир гуруҳ хонлар борки... Астағфирилло, парвардигорим ўзи асрасин ҳазратни...— Ғиёсиддин Кичкина ваҳимали фикр ҳаяжонидан энтиккандек бир он сукут этди.— Шуаро, фузало, уламо орасида бир гуруҳ ашаддий ғофиллар Самарқандда андек туғён кўтариб, фалон-фалон дея, фисқу фасод йиғиб, зимдан шоҳ обрўйига футур етказмоқдалар. Улар хато қилурлар, ғоят қалтис йўл тутмишлар. Ақл соҳиблари бунга печун тоб берсинлар! Шоҳимиз Улуғбек ўзининг олмос каби ўткир фикри ила, илм булоғининг кўзини топган. Эшитишимизга қараганда, ҳазрат Улуғбек ўзларининг расадхоналарида юксак бир гумбаз, даҳи² фалак томон чилпоя бино қилибдиларки, шу гумбаздан юлдузларнинг сайрини кузатар эканлар ва уларнинг босган йўлини, вақтини, қонун-қоидаларини дастурга солибдурлар, бир ажойиб жадвал битиб, само асрорини ифшо³ қилибдурлар. Буларнинг барчаси ҳазратнинг ақллари, фикрлари камолатининг далолатидир.

— Ҳазрат Улуғбек фалакиёт илмини кўп саъй-иштиҳод⁴ билан тадқиқот қилибдурлар,— деди ориқроқдан

¹ Р а с а д х о н а — обсерватория.

² Д а ҳ и — яна.

³ И ф ш о — ошкор қилмоқ.

⁴ С аъй-и ш т и ҳ о д билан — жон-жаҳди билан.

келган, кийимлари оддийгина, эллик ёшлар чамасидаги кимёгар домла Мурод.— Ҳазрат ҳақиқий олимдирларки, бу илмда инкишоф¹ нуқтасига етибдурлар, риёзатда камолот кашф этмиш бир инсондирлар. Давлат арбоби сифатида ҳам юксакдирлар, давлат ишини ҳуб аъло билурлар. Лекин мушкулотлар ғоят беҳад. Давлат бошида турмоқ осон эмас.

— Илм гавҳарини топмиш Муҳаммад Тарағай Улуғбек,— деди эғнида кенг содда жома, катта кук саллалари бир киши, мулойим паст товуш билан,— фалакиёт оламини забт этибдурлар. Ҳазрат Улуғбек илм дунёсида маңгулик кашф этган мушарраф олимдурлар. Кўнгиллари барча илмларнинг тажассуми бўлмиш бу зот тарихимиз китобида аъдий ёрқин юлдуздирлар,— деди у мажлис аҳлига.

Шу аснода барчанинг бирдан эшикка йўналган кўзларида оний табассум жилваланди. Шўх Алишер тўнининг этакларини ҳилпирашиб югуриб кирди. У бир лаҳзагина останада тўхтади-да, қизариб: «Ассалому алайкум!» деди назокат билан кўлларини кўксига қўйган ҳолда ва меҳмонларга қоп-қора кўзлари жавдираб, бир қараб чиқди; отасини кўрган ҳамона яна ҳам севишиб кетди; чопиб борди-да, ёнбошига биқинганича эркаланди.

Ғиёсиддин Кичкина бир кесим писта ҳолва билан ўғилчасини меҳмон қилди.

Тўрт ёшлар чамасидаги Алишер келишган, хипча тавдали, туйғун кўзларида теран ақл кўринар эди. Унинг бошида тақя,² устида адрас тўн, оёқларида хиёл этик, ҳолвани еб туриб, мажлисни одоб ила кузатар эди.

— Отини яхши кўрармисен, Алишербек?— дея сўради кулимсираб сипоҳлардан бири.

— Кўп яхши кўрурмен, лекин...— деди отасига телмира туриб Алишер,— от чоптиришдан фикр югуртириш яхшироқдир, чамамда.

Ҳамма ҳайратда қотиб қолган эди.

— Офарин!— деди кекса барлос.— Ўқитинг ўғлонни, мулла қилинг! Илмининг чўққисига арзийди ўғлингиз.

Ғиёсиддин Кичкинанинг юзи қувончдан ёруғланиб кетган эди, кўзларида табассум-ла жавоб берди у:

¹ И н к и ш о ф — кашфиёт.

² Т а қ я — сидирға матодан тайёрланган гулсиз дўппи.

— Ниятимиз худди шундай, ўқитмоқ орзу қилурмиз. Зийрак бола, пича шўхлиги бор...

— Боланинг шўхи яхши, зероки, фикри ҳам югурик бўлур. Фикрнинг чақноғи — илмнинг чақмоғи,— деди домла Мурод.

Савдо аҳлидан бақалоққина бир киши домла Муродга эътироз билан гўлдиради:

— Аҳли савдо сафига кирмоқ — улуғ иш. Савдонинг хислати куп. Зероки, ҳар нарсанинг давоси олтин, дейдилар. Ўқитинг ўғилни, бек, аммо зар қадрини ҳам ўргатинг!

Сипоҳлардан бири гуриллаб деди:

— Э-э, баҳодирликка не етсун! Жангчи баҳодир бўлмай ўғлон! Кучи бўлган эр йигит ҳар нарсага етгусидир. Эгар-жабдуқ, ўқ-ёй билимидан сабоқ беринг, жаноб бек!

— Қани, жиян, бир ғазал ўқиб юбор, биласан-ку,— деди тоғаси шоир Мирсайд Алишерни елкасидан қучиб.

Алишер отасига ўқисам майлими, дегандай ялт этиб қаради.

— Ўқи, ўғлим, ўқи, ихлос билан ўқи!— деди Ғиёсиддин унинг елкасига қоқиб.

Алишер оёқларини йиғиб, дарров чўкка тушди ва софтиниқ товуш била мулойим оҳангда шеър ўқиб кетди:

*Кўкарди чаман, гулғузорим қани?
Зиҳи сарви бўйлуқ нигорим қани?
Топибдур бу кун васли гул андалиб,¹
Дариго, менинг навбаҳорим қани?*

Мажлис аҳли мароқ билан жим қулоқ солурди. Қизариб кетган Алишер бир онгина сукут қилгач, деди:

— Мавлоно Лутфий ҳазратлари айтмишлар, бу шеърни. Мен жуда ёқтирамен, ота, сиз не дейсиз?— сўради ихлос билан отасига термилиб.

Отаси севинганидан ихтиёрсиз равишда қаҳ-қаҳлаб кулиб юборди.

— Жуда яхши, ўғлим, менга ҳам ифрот² маъқул. Мавлоно Лутфий ниҳоят ҳассос, нозик тафаккурли, ҳар нечук мадҳга ярашук бир шоирдирлар.

Мажлис аҳли завқ, мароқ тўлқинида, ажойиб ҳайратда эди.

¹ Андалиб — булбул.

² Ифрот — ҳаддан зиёд.

— Ё раббим!— деди кекса барлос ёқасини ушлаб.— Қўнгулларимизни пурга тўлдирган бу жужуқдан қандай бургут етишур? Парвардигорим ҳамиша паноҳ бўлғай сенга, омин!— дея қўлларини юзига суркади у.

Меҳмонлар бошларини қимирлатиб, тасдиқ қилдилар ва барлосга эргашиб, Алишерни ихлос билан дуо қилдилар.

Ғиёсиддин Қичкинанинг юзи ғурурланиб кетган эди. Қўллари кўксида, қуллуқ қилар экан, Али аввалгидан зиёд қизарган, ерга қараганча жим қолган эди.

Мирсаид Алишернинг елкасига меҳр билан қоқди:

— Баракалла, офарин, жиян, пешонангда ҳамиша қуёш балқисин,— деди ва мамнуният билан меҳмонларга боқди.— Форсий шеърлардан ҳам кўпини билади, тангрига минг қатла шукурки, ақл ҳам, ҳофиза ҳам жойида. Шеърят ва илм бобида камол касб этур, деган умидимиз бор,— деди қатъият ила Мирсаид.— Туркийда бисёр маънилар бор. Мен соф туркий ёзурмен. Аксарият шоирлар ғазалларини форсий ёзурлар. Форсий бой, ғўзал тил, лекин ўз туркий тилимизда ҳам халқ юрагини топиб, нафис шеърят яратмоқ мумкин. Мавлоно Лутфийнинг туркий шеърлари кўпдирки, бу шеърлар дилларга қуёш каби нур сочур.

Шу топда навкарлар катта-катта қашқар лаганларда кийинк ғўштидан қовурма келтирдилар. Таомнинг хуш бўйи уйни тўлдириб юборди. Меҳмонлар бир қўзғалиб, жойлашиб, ўтирдилар.

— Марҳамат, таомдан тановул қилғайлар!— деди Ғиёсиддин Қичкина тавозе ила меҳмонларни дастурхонга таклиф қилиб.

Таом устида ҳам суҳбат узилмади. Подшо Шохруҳ ҳақида гап борди. Унинг ғоят дишга берилганлиги, лекин бир нав одиллиги ҳақида сўзлар эдилар.

Алишер тоғаси тутқизган бир қобирғани аста шимгани ҳолда, катталарнинг суҳбатига қулоқ солиб ўлтиргач, отасига нимадир шивирлади-да, юмшоқ, енгил қадмлар ила пилдираб кўчага отилди.

* * *

Темур вафотидан сўнг шаҳзодалар орасида кўтарилган зўр нидо ёнғинида Шохруҳ голиб чиқди. Темур давлатининг гавҳари аталган Самарқандни ўғли Улуғбекка топшириб, ўзи Ҳиротга кўчди ва унда ғўзал бир маскан

яратди. Оз муддатда Ҳирот кўркам, обод бир шаҳар бўлди.

— Туркистон диёрининг йирик юлдузи Улуғбек Мирзога Самарқандни раво кўрдик. Ҳирот эса давлатнинг қуёши бўлиб ярқирасин. Бу шаҳрни азимни ҳам бир ўғлонимизга топшируرمىз,— деб ғурур-ла мақтаниб қўярди баъзан Шохруҳ.

Шохруҳ гоҳ-гоҳ бош кўтарган шахзодалар ила ва баъзан чигиртка каби бостириб келган мўғуллар, Олтин Урда ила жанг қила-қила ҳокимиятни узоқ йиллар ўз қўлида сақлаб келди. Энди у кексайган, букчайган, аммо ҳануз жангда ўзи от сурар, қилич тортар эди.

Шоҳни улуғлар, жангда пишган барлослар,¹ беклар қуршаган. Ўқтин-ўқтин андак ях гулоб тортиб қўярдилар.

— Қавм бузилди тағин. Давлатда тартиб, низом йўқолдими, жазо қиличини ишга солмоқ зарурати туғилди,— дея нохуш товушда сўзларди шоҳ.

— Андак сабр лозимдур, улуғ шоҳим. Форсийларнинг ғалаён бошламоқ хавфи ҳам бордур,— дея юмшоқ оҳангда жавоб қилди вазир.

Бир оз сукутдан сўнг шоҳ узун сўлиш олди. Унинг узоқ чўзилган мажлисдан ҳориганлигини сезган ҳар кимса бирор сўз қотишдан ҳайиқарди.

— Сиёсат олами шундай... Жабҳаларга қурол-аслаҳа тайёр қилинсин!— деди охири қатъий.

Барча ўрнидан туриб қўл қозуштирар экан, подшо секин эшик томон юрди. Букчайган қаддида зар тўн, этаклари ерга сургалур, оқ шоҳи саллада йирик гавҳар тош, қўлларида эса асл тошлардан терилган тасбех ярқирар эди.

Шохруҳ дарҳол эшикни таъзим ила очиб юборган ва қўлини кўксига қўйиб эгилган эшик оға олдидадан ўтиб, иккинчи хонага кирар экан, таъзимда букилган беклар, шахзодалар, бекзодалар ёнида яна тўхтади:

— Э-ҳа, сиз ҳам шу ердამисиз? Қачон келдингиз?— деди у таъзимда букилган Абдуллатифга тикилиб.

— Муборак ҳузурингизга келдим, бобо ҳазрат. Самарқанд тузук, лекин ғавғоси кўп,— деди секин шахзода, кўзларини ердан узмасдан.

¹ Барлос — ўзбек уруғларидан бири. Бу ерда қўшин бошлиқлари маъносида келган.

Атрофдагилар фикрларини ҳатто кўзларининг имоси билан ҳам бир-бирларига англатишдан ожиз, жим қолган эдилар. Шоҳ оғир сукунатни бузиб, сўради:

— Қалай, ўғлимиз шоҳ Улуғбек сиҳатмилар? Келурмикалар, деб кўз тутмишдим... Соғиндим...

— Алҳамдулиллоҳ, падари бузрук саломатлар.— Бир он сукутдан сўнг, паст овоз билан:— Машғулотлари ёлғиз юлдузлардур,— деди ва зарбоф тўнининг этакларини тузатиб, ёқут қадалган нимранг шоҳи салласини силаб қўйди шаҳзода.

Унинг юзидаги истехзоли ифодани барча пайқаган эди.

— Бафуржа сўзлашурмиз,— деди нохуш товуш ила набирасининг ўринсиз гапларидан ранжиган шоҳ. Сўнг тург ўтиб, тахтга ўлтирди ва имо билан рухсат бергач, шаҳзодалар, беклар, шайх ул-ислом¹, уламо, шайх ва барлослар, ҳар қайсиси ўз мавқеига мувофиқ тартибда жойлашдилар.

Чуқур таъзим ила эшик оға шоҳ олдида букилди:

— Аъло ҳазрат, ижозат берсалар, Чин элчилари, Арабистондан келмиш юксак даражали вакиллар, турк пошшолари, Олтин Ўрда беклари мунтазирдур.

Шоҳруҳ имо қилган он эшик оға орқаси ила юриб, эшикни очди.

Сарой анъанасига хос тартиб ила ҳар бир мамлакат вакили қабул этилиб, савдо ва тижорат ишларини янада кенгайтириш ҳақидаги баёотлар эшитилиб, хитойлик элчилардан чинни табақлар, даста-даста шоҳи товарлар, араб вакилларида муқаддас хурмо, мушарраф зам-зам сувлар каби ҳадялар қабул этилгач, Шоҳруҳ қондага мувофиқ, қисқа суҳбатдан сўнг, ўриндан турди:

— Қуллук! Бугун оқшом, азиз меҳмонлар ва барча жаноблар,— дея хонадагиларга мурожаат қилди у,— марҳамат, ҳузуримизга, зиёфатга ташриф буюрсинлар.

— Азиз меҳмонлар, оқшом қўноққа келсинлар! Аъло ҳазратимизнинг ниятлари чексиздур,— дея қичқирди овозини баланд қўйиб эшик оға.

Шоҳруҳ бир он оёққа қалққан ва таъзимда букилган ҳозирунлар² олдидан вазмин юриб, кичик хонага кириб кетди.

¹ Ш а й х у л-и с л о м — ислом дини шайхи.

² Ҳозир бўлганлар.

Ўймакор дарвозадан кирганда қуюқ дарахтлар, чинор, олма, шафтолилар орасида икки бино кўринарди. Подшога яқин хеш-ақрабо аёллар, меҳмонлар яшар эди бу уйларда.

Пишиқ ёшигдан қурилган бир уйнинг шишти гумбазли, кенг хонасида, тўрда, қат-қат ипак кўрпача устида қари малика Гавҳаршодбегим ўлтирарди. Кенг, узун кўк товор куйлак устидан майин зарбоф камзул, оқ нафис шоҳи рўмол устида ғуж-ғуж ёқут, гавҳарлар қўндирилган тож. Шода-шода дур-гавҳар, қашқар ҳалқалар, биллагузуклар, узуклар, сурма, упа-элик — барчаси жоба-жо; гул мойи бурқирайди...

Маликанинг атрофида бегимлар, бекалар ўзларига хос назокат билан ўлтирар, хизматчилар таъзим ва одоб ила, товушсиз қадам ташлаб, ўз ишларини бажарур эдилар.

Маликанинг ёнида чўккалаган Абдуллатиф Самарқанддаги турли-туман олди-қочди ғийбатларни, отаси Улуғбек саройидан йиғиб келтирган бор-йўқ сўзларни бибиюсига тўкиб соларди.

Абдуллатиф сўзни узмаган ҳолда писта мағзу хурмо чайнашдан ҳам тинмас, болишга мағрур ястанган бибиюсига онда-сонда писта ҳолвани курсиллатиб чайнаб қўяр эди.

— Ҳазрати падаримиз Самарқандда илмнинг банди бўлди-қолди, шоҳ ойим. Билмадим, оқибати не бўлур? Уламо ва улуғ шайхлар ғзаби кундан кун ошиб борур. «Қани дин?», «Қани шарият?» дейдилар. Ҳазратнинг мадрасаси — илмнинг кони; ўзлари тунлари бедор, фақат юлдуз санаб, тонг оттирурлар...

Гавҳаршод узоқ сукутда хомуш ўлтиргач, вазмин гапирди:

— Улуғбек ҳазрат болам, жигаримдир. Лекин муқаддас динимизни нега ўйламайди? Мен бундан хунобман. Ҳиротга келганларида, сўзлашмишдир, койимшидир, қулоққа олмабдилар. Афсус... «Кўкрагингизнинг тўрида фақат Оллоҳга эътиқод бўлсин», демиш эдим. Улуғбек шунда: «Юлдузлар олами кенг ва сирли кўп, ислом дини ҳам илми қадрлайди», — демишдилар.

— Тушунмайсиз, улуғ ойим, падар бузругнинг поўрин ишлари кўпдир. Уламолар — азиз одамлар! Улар ҳар бир ишимизга раҳнамоки, бунда сир кўп. Қиблагўш бунга сира тушунгилари келмайдур.

Гавҳаршод индамади. Қовоғи солиқ ҳолда, нохуш кайфиятда узоқ жим ўлтиргач, болишдан оғир гавдасини кўтариб, жойлашиб олди-да, Бухородан, Самарқанддан, Андижондан, Балхдан аёл қариндошларининг келганини сўзлади, бугун уларга аталган зиёфат бўлажагини айтди.

Шаҳзода Абдуллатиф ўрнидан туриб, бичимсиз гавдасини эгиб таъзим қилгач, талпанглаганча чиқиб кетди.

Малика бош канизга имо қилгач, канизлар югуриб қолдилар. Катта очилган эшикдан бирин-кетин беклар, бегимлар таъзим ила келиб кира бошладилар. Қайта-қайта салом ва эҳтиром ила кўришдилар. Гавҳаршод бегим оёқда туриб, барчаси билан бир-бир омонлашгач, барчаларига жой кўрсатиб, ўзи ҳам жойига қайта ўлтирди.

Бир дамгина қисқа суҳбат ва меҳмонлардан ҳол-аҳвол сўраб, ҳар бирига айрим илтифот кўрсатгач, меҳмонлар ҳовлига чиқиб кетдилар. Сўнг канизлар маликани қайта кийинтирдилар. У канизлар билан қуршалган ҳолда шоҳона юриш билан ҳовлига тушди.

Малика Гавҳаршод саройига келмиш меҳмон бекалар орасида Алишернинг онаси Гулбегим бека ҳам бор эди. Хушбичим, келишган қоматли, юзлари оппоқ Гулбегимнинг ингичка қошлари ва жилвали, меҳр чақнаган қора кўзлари гўзалликнинг энг зўр омили эди. Катта завқ ва дид билан кийинган, йигирма беш ёшлардаги бу жувон йиғинларда кўзга дарров ташланар, чеҳраси иссиқ, ёқимли аёл эди.

Малика меҳмонлар билан биргаликда гулзор атрофида, ариқларни тўлдириб юза, сокин оққан сув бўйида, қуюқ дарахтлар орасида, хиёбонларда бир оз сайр этгач, барча меҳмонларни катта меҳмонхонага, дастурхонга таклиф қилди.

Алишер онасига секин шивирлаб, боғни томоша қилиб юришга ижозат сўрар экан, «Эҳтиёт бўл, кўчага чиқа кўрмагин!» дея тайинлади Гулбегим.

* * *

Алишер бу катта боғ ҳовлининг ҳар бир бурчагини томоша қилиб узоқ юрди. Дарахтларнинг новдаларига осилган рангдор қафаслардаги тўти, булбул, майналарни мароқ ила томоша қилди. Уларнинг қафас ичра тинимсиз сакрашларини, сайрашларини узоқ кузатди. Қуш-